

Eugeniusz Pryczkowski (Rada Języka Kaszubskiego)

Czterdzieści lat kaszubskiego pielgrzymowania na Jasną Górę

Forty years of Kashubian pilgrimage to Jasna Góra Monastery

Słowa kluczowe:

Pielgrzymka, Swarzewo, Sianowo, Ks. Zygmunt Trella, Ks. prof. Jan Perszon, pieśni kaszubskie, ruch pielgrzymkowy, Giewont, Lewocza, Santiago de Compostella.

Keywords:

A pilgrim, Swarzewo, Sianowo, Ks. Zygmunt Trella, Ks. prof. Jan Perszon, Kashubian songs, pilgrims movement, Giewont, Lewocza, Santiago de Compostella

Abstrakt

Artykuł przedstawia czterdzieści lat funkcjonowania Kaszubskiej Pielgrzymki na Jasną Górę. Zrodziła się ona za sprawą wielu pielgrzymów z Kaszub, którzy brali udział w innych istniejących wcześniej kompaniach. Przed czterdziestoma laty, na fali ruchów solidarnościowych, postanowili sami zorganizować własną grupę. Jej założycielem był. ks. Zygmunt Trella z Mechowa, zaś wieloletnim i najbardziej zasłużonym kierownikiem ks. prof. Jan Perszon, który nadał jej współczesny charakter. Pielgrzymka ma niemały wpływ na aktualne oblicze ruchu kaszubskiego. Jest jego częścią, natomiast pielgrzymi należą do aktywnych współtwórców licznych działań mających na celu zachowanie i rozwój języka kaszubskiego.

Abstract:

The article presents forty years of existence of the Kashubian Pilgrimage to Jasna Góra Monastery. It was born thanks to many pilgrims from Kashubia who took part in other previously existing companies. Forty years ago, on the wave of solidarity movements, they decided to organize their own group. Its founder was. Fr. Zygmunt Trella from Mechowo, while the long-time and most deserving leader, Fr. prof. Jan Perszon, who gave it a contemporary character. The pilgrimage has a significant impact on the current face of the Kashubian movement. It is a part of it, while pilgrims are active co-creators of numerous activities aimed at preserving and developing the Kashubian language.

Ruch pielgrzymkowy na Kaszubach istnieje właściwie od początków chrześcijaństwa na tej ziemi. Kluczowe były tu misje św. Wojciecha w 997 r., a zwłaszcza św. Ottona z Bambergu w I połowie XII w., kiedy to w miejscach dawnego kultu pogańskiego ustanawiał świątynie chrześcijańskie¹. Tak uczyniono na przykład w Pyrzycach, Szczecinie, Wolinie i innych miejscach, czyli na obszarze zamieszkiwania Kaszubów. W tamtym czasie terminy Kaszuby i Pomorze można traktować jako tożsame².

Już w XIV w. rozwija się ruch pielgrzymkowy do trzech słynnych świętych gór Pomorza Zachodniego: Chełmskiej, Polanowskiej i Rowokół³. Pierwsza z nich zyskała największą – międzynarodową – sławę. Wraz z pojawieniem się ruchów reformacyjnych wywołanych wystąpieniami Marcina Lutra sanktuaria upadły. Dwa pierwsze z nich

¹ H. W. Janocha, F. J. Lachowicz, *Góra Chełmska. Miejsce dawnych kultów i sanktuarium maryjne*, Koszalin 1991, s. 22.

² G. Labuda, *Historia Kaszubów w dziejach Pomorza*, T. I, Gdańsk 2006. Także: J. Łęgowski, *Bóstwa i wierzenia religijne Słowian lechickich*, „Rocznik TNT w Toruniu”, 1925.

³ W. Łysiak, *Średniowieczne pielgrzymki na Pomorzu Zachodnim. Mit i rzeczywistość*, [w:] *Chrześcijaństwo na Pomorzu w X-XX wieku*, red. J. Borzyszkowski, Gdańsk – Słupsk 2001, s. 145-165.

reaktywowano dopiero na przełomie XX i XXI w.⁴. Z kolei od I połowy XV wieku intensywnie rozwija się ruch pielgrzymkowy na Pomorzu Wschodnim (obejmuje tereny obecnych Kaszub). Najśłynniejsze z nich to dwa do dziś największe sanktuaria maryjne Kaszub: Sianowo i Swarzewo. Oba cudami słynące wizerunki znane były już w XV w., choć jeszcze w XIX wieku większą sławą cieszyła się Matka Boska Łąkowska z Łąk Bratiańskich. Sanktuarium to zlikwidował rząd pruski w 1875 r.⁵.

Współczesny ruch pielgrzymkowy związany jest przede wszystkim z Wejherowem, Sianowem i Swarzewem. Do sanktuariów pielgrzymowano od dawna, choć przeważnie w sąsiedzko-rodzinnych grupach. Przez stulecia, od II połowy XVII wieku, najbardziej znanym miejscem pielgrzymkowym Kaszub było sanktuarium pasyjno-maryjne w Wejherowie⁶. Sianowskie centrum pielgrzymkowe jest stosunkowo nowe. Dopiero w 1980 r. o. Janusz Jędryszek pielgrzymką z Lęborka zainicjował stały i zorganizowany pieszy ruch pątniczy do Sianowa, który obecnie jest najbardziej żywy na całych Kaszubach. Obejmuje także najdłuższą pielgrzymkę tej ziemi, z Miastka do Sianowa, liczącą blisko 120 km. Z kolei w przypadku Swarzewa pierwsze zwarte kompanie wzmiankowane są już w II poł. XVII w., jednak ruch ten w pełni (w tym drogą morską) rozwinął się dopiero po koronacji cudami słynącej figury w 1937 roku. Po wojennej przerwie odrodził się z jeszcze większą siłą⁷. Głównie z tymże sanktuarium, ale także z Sianowem, związana jest historia i współczesność *Kaszëbsczi Pielgrzimczi* na Jasną Górę, której w 2021 roku przypadło 40 lat istnienia.

Jej początki wywodzą się pielgrzymki warszawskiej, z którą przez trzy lata wędrował ówczesny proboszcz mechowski, ks. Zygmunt Trella⁸. W 1979 r. część jej uczestników postanowiło wydłużyć swój marsz i rozpocząć go od Torunia. W sumie wyszły wówczas aż trzy grupy stanowiące pielgrzymkę pomorską i liczące razem 1500 pątników. Kaszubi szli w grupie niebieskiej. W niej siedł m.in. ówczesny wikariusz z Torunia, ks. Stanisław Majkowski, późniejszy wieloletni - do chwili obecnej - kustosz sanktuarium swarzewskiego⁹.

⁴ Zob.: Z. Joskowski, „Góry kosmiczne” czyli „Święte Góry” na terenie historycznych Kaszub jako wybrane miejsca kultu od prehistorii po współczesność, [w:] *Sanktuarium sianowskie a tożsamość kaszubska*, red. E. Pryczkowski, Sianowo-Banino 2018, s. 22-28; Także: E. Pryczkowski, *Ruch maryjny na Pomorzu*, [w:] *Język, literatura, kultura i edukacja kaszubska*, T. I, red. D. Stanulewicz, E. Komorowska, B. Afeltowicz, Szczecin 2016, s. 299-330.

⁵ E. Piszcz, *Łąki Bratiańskie – najstarsze miejsce kultu maryjnego w diecezji chełmińskiej*, „Nasza Przeszłość”, R. XXXIV, 1971, s. 177-203.

⁶ Zob.: *Kult Matki Bożej na Kaszubach i Pomorzu*, red. G. Kustus, B. Soński, Wejherowo 1999.

⁷ E. Pryczkowski, *Świńonowskô nasza Matinkô. Dzieje parafii i saktuarium oraz cuda Królowej Kaszub*, Banino 2016; tegoż: *Królowa Morza. Dzieje kaszubskiego sanktuarium Matki Boskiej Swarzewskiej*, Swarzewo-Banino 2019.

⁸ J. Perszon, *Kaszubi. Tożsamość. Rodzina*, Gdańsk 2015, s. 133; J. Perszon, *Skarb w naczyniu glinianym. Ksiądz Zygmunt Trella – proboszcz i pielgrzym z Mechowa*, Gdańsk 2013.

⁹ J. Perszon, *Kaszëbskô Pielgrzimka. Jubileusz 25-lecia Pielgrzymki Kaszubskiej*, Banino 2006.

Z roku na rok uczestniczyło coraz więcej Kaszubów, co sprawiło, że po trzech marszach pielgrzymi z Wejherowa podsunęli myśl, by wydłużyć ją o kolejne ok. 200 kilometrów i rozpocząć z maryjnego sanktuarium w Swarzewie. Zbiegło się to 600-leciem obecności ikony Matki Boskiej na Jasnej Górze¹⁰.

Początkiem pierwszej Pielgrzymki Kaszubskiej była uroczysta msza święta, którą w poniedziałek 26 lipca 1982 r. odprawił ówczesny ordynariusz chełmiński, ks. bp Marian Przykucki. Wyruszyło około 600 osób z całych Kaszub pod hasłem „600 kilometrów na 600-lecie”¹¹. Działo się to w ponurym czasie stanu wojennego. Ludzie mieli poczucie upokorzenia. Pielgrzymka była powiewem wolności, „świętym czasem”. Był to zatem spontaniczny zryw wywołany w dużej mierze sprzeciwem wobec komunistycznej przemocy¹². Zorganizowano go w czasie, gdy nawet telefoniczna łączność była ograniczona. Informacje pielgrzymi przekazywali przede wszystkim z ust do ust oraz z wykorzystaniem ambon. Działanie to wspierali księża kaszubskich parafii¹³.

Początki tego pielgrzymowania były bardzo trudne. Pątnicy w większości, zwłaszcza poza Kaszubami, spali w namiotach. Noclegi w domach uchodziły za luksus. Wieczorne apele jasnogórskie i poranne msze św. odprawiano niemal zawsze pod gołym niebem¹⁴. W kolejnych latach stan ten ulegał poprawie, tak że z czasem namioty stały się zbędne. Ciekawe, że te najtrudniejsze lata cechowały się jednocześnie najwyższą frekwencją. Właśnie w tym czasie, w 1983 roku, odnotowano rekordową liczbę 800 pątników¹⁵. W kolejnych latach liczba ta nieznacznie malała stabilizując się na początku lat dziewięćdziesiątych na poziomie 300 pielgrzymów. Wyjątkiem był rok 1991, w którym zaplanowano VI Światowy Zjazd Młodzieży z udziałem Jana Pawła II. Wówczas wyruszyło 500 pielgrzymów z Kaszub. Również w roku Wielkiego Jubileuszu 2000 liczba wzrosła do 400 osób. Związane było to

¹⁰ Tamże.

¹¹ Tamże, s. 13.

¹² J. Perszon, *Wstąpmy na górę Pana. 30. Pielgrzymka Kaszubska Hel - Jasna Góra - Lewocza*, Gdańsk 2012, s. 33.

¹³ Na przykład ówczesny wikariusz sianowskiej parafii, ks. Henryk Kroll, znany z antykomunistycznej postawy, wielokrotnie ogłaszał i zachęcał do udziału w pielgrzymce na 600 lat Pani Jasnogórskiej, co autorowi – jako parafianinowi sianowskiemu – znane jest dobrze z młodzieńczych lat. Pielgrzymi nocowali w domach, także w domu rodzinnym autora. Dzięki postawie ks. H. Krolla i przy akceptacji ks. proboszcza Aleksandra Kaźniaka, wszyscy pielgrzymi zawsze przyjmowani byli na noclegi do kaszubskich rodzin. Tak jest do dziś.

¹⁴ J. Perszon, *Kaszëbskô Pielgrzimka...*, dz. cyt., s. 13.

¹⁵ W gruncie rzeczy liczby pielgrzymów były znacznie wyższe. Według archiwum kwatermistrzostwa na Jasną Górę w 1982 r. weszło ponad tysiąc pielgrzymów. Wynikało to z tego, że pod koniec trasy dojechało około 300 pielgrzymów. Podobnie było rok później, z tym że liczba ta miała osiągnąć rekordowy pułap – tysiąc dwieście. W 1984 r. było dziewięćset. W 1985 – osiemset; 1986 – siedemset pięćdziesiąt; 1987 – sześćset pięćdziesiąt; 1988 – czterysta osiemdziesiąt. Zwiększone liczby wynikają też z faktu, że niektórzy pielgrzymi idą tylko przez część trasy, na kolejnych etapach pojawiają się nowi. Na trasie zatem utrzymuje się mniej więcej stała liczba, natomiast w księgach notowani są wszyscy uczestnicy. Zob.: J. Perszon, *Stegna do źródła. 35. Piesza Pielgrzymka Kaszubska Hel - Jasna Góra - Kraków Łagiewniki 2016*, Gdańsk 2016, s. 42.

także z wydłużeniem pielgrzymki o jeden długi odcinek Hel – Swarzewo. Od tego czasu jest to najdłuższa pielgrzymka w Polsce. Liczy niemal 630 km.

Ze Swarzewa pielgrzymi idą do Wejherowa, następnie do sanktuarium Królowej Kaszub w Sianowie. Na Ziemi Kaszubskiej noclegi odbywają się jeszcze w Szymbarku oraz w Starych Polaszkach. Dalsza trasa wiedzie przez Kociewie, Ziemię Chełmińską i Kujawy. Po 1992 r. przebieg odcinków za Toruniem uległ pewnym modyfikacjom. Prowadzą m.in. przez wielkopolski Licheń¹⁶. Trzon pielgrzymki stanowią mieszkańcy Ziemi Wejherowskiej i Puckiej. Znaczący jest także udział mieszkańców z Trójmiasta, a także gości z odległych regionów kraju¹⁷. Pierwszej pielgrzymce towarzyszył błękitny sztandar. Na awersie miał napis „Niesiemy pomoc Ojcu Świętemu”, zaś na rewersie wizerunek MB Swarzewskiej. W 2006 r. wyhaftowano nowy sztandar, którego centralnym elementem jest Królowa Morza. Sztandar ten od tej chwili towarzyszy także ceremoniom ślubnym oraz pogrzebowym kaszubskich pielgrzymów¹⁸.

Przez dziesięć lat pielgrzymce przewodził jej pomysłodawca ks. Zygmunt Trella. W decydującej mierze właśnie charyzmat mechowskiego proboszcza i jego oddanie Maryi zdecydowało o sukcesie pielgrzymki na wiele lat. Był on jednocześnie najlepszym mistrzem dla przyszłych przewodników. Wspominają go jako sprawnego organizatora, który nie poddawał się emocjom, jednocześnie starał się nie eksponować własnej osoby, tylko wypuszczać innych na plan pierwszy. Chodziło o to, by młodsi się uczyli, gdyż miał świadomość upływających lat i postępującej choroby, o której zdecydowanie wołał milczeć¹⁹. Oto jedna z charakterystyk ks. Z. Trelli podana przez młodszego kapłana i pielgrzyma:

Po drodze również się nie narzucał, raczej szedł dyskretnie, z rzadka zabierając głos przez mikrofon. Pamiętam jego równomierny, spokojny, ale pewny krok, gdy towarzyszył nam, idąc w pierwszych kilku metrach kolumny po lewej jej stronie. Przy mikrofonie natomiast najczęściej produkował się zespół muzyczny, ks. Jan Perszon (wtedy jeszcze diakon), głoszący konferencje na tematy religijno-społeczne, ks. Adam, pallotyn z Francji, czytający w odcinkach powieść o św. Bernadecie oraz pielgrzymi prowadzący różaniec, godzinki i inne codzienne nabożeństwa²⁰.

¹⁶ J. Perszon, *Kaszëbskô pielgrzimka...*, dz. cyt.

¹⁷ Tamże, s. 14.

¹⁸ E. Pryczkowski, *Królowa Morza...*, dz. cyt., s. 283.

¹⁹ Patrz: J. Perszon, *Skarb w naczyniu glinianym...*, dz. cyt. Ks. Z. Trella urodził się 20 czerwca 1933 r. w rodzinie Bernarda i Marii z domu Reszke w Pucku, choć oboje rodziców pochodzili ze Sławoszyna. Po roku rodzina zamieszkała w Żelistrzewie, w mieszkaniu kolejowym. Po liceum w Wejherowie wstąpił do Seminarium Duchownego w Pelplinie, gdzie uzyskał święcenia kapłańskie w 1957 r. Posługiwał w gdyńskich parafiach, potem w Świeciu, Tczewie i Chojnicach. W 1975 r. objął probostwo w Mechowej, gdzie posługiwał aż do śmierci w 2005 r.

²⁰ J. Brylowski, *Dobry przewodnik*, [w:] J. Perszon, *Skarb w naczyniu...*, dz. cyt., s. 103.

Po ks. Z. Trelli stery pielgrzymki na rok przejął ks. Piotr Bonin, potem także na rok ks. Piotr Zaremba, a po nim na siedem lat ks. Grzegorz Kuzborski. Po początkowym kryzysie nastąpiła pewna stabilizacja. W 2001 r. następcą ks. G. Kuzborskiego został ks. Jan Perszon, uczony, wybitny kapłan Kaszubskiej Ziemi²¹. Przewodził jej przez szesnaście lat. W 2017 r. kierownictwo przejął ks. Robert Jahns z podżukowskiego Leźna²².

Przyjęła się też tradycja, że co roku inaugurującej mszy przewodniczy biskup. Do Swarzewa przybywali zatem biskupi: Edmund Piszcz, Andrzej Śliwiński, Henryk Muszyński, Marian Przykucki. Po zmianie granic diecezji w 1992 r. te msze odprawiali: abp Tadeusz Gocłowski, bp Zygmunt Pawłowicz, bp Ryszard Kasyna, bp Wiesław Szlachetka oraz bp Zbigniew Zieliński²³. W 2021 r. odprawiał nowy ordynariusz archidiecezji gdańskiej, abp Tadeusz Wojda.

Szczególnego wymiaru nabrały cztery rocznicowe pielgrzymki. Na 25-lecie zdecydowano wydłużyć marsz o kilka etapów, aż do Zakopanego oraz na szczyt Giewontu. Pomysł ten narodził się już kilka lat przed jubileuszem. U jego źródeł były słowa Jana Pawła II z 1997 r. wypowiedziane pod Wielką Krokwią w Zakopanem w kontekście krzyża na Giewoncie:

Ten krzyż tam stoi i trwa. Jest niemym, ale wymownym świadkiem naszych czasów. Rzec można, iż ten jubileuszowy krzyż patrzy w stronę Zakopanego i Krakowa, i dalej: w kierunku Warszawy i Gdańska. Ogarnia całą naszą ziemię od Tatr po Bałtyk [...] i mówi całej Polsce: Sursum corda – W górę serca²⁴!

²¹ Ks. Jan Perszon urodził się 22 sierpnia 1958 roku w Wejherowie. Po szkole podstawowej w Luzinie był uczniem Liceum Zawodowego w Gdyni. Później studiował w Wyższym Seminarium Duchownym w Pelplinie. W 1983 r. otrzymał święcenia kapłańskie. Po krótkiej posłudze wikariuszowskiej w Tczewie rozpoczął studia doktoranckie na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim, które zakończył obroną rozprawy *Zwyczaj, obrzędy i wierzenia doroczne w regionie wejherowskim*. W 1990 r. objął stanowisko dyrektora biura Towarzystwa Przyjaciół KUL. Jako delegat rektora zajmował się kontaktami z Polonią w Kanadzie i USA. Jest autorem wielu książek, między innymi: *Godné zwěczy. Zwyczaj i obrzędy okresu adwentu i Bożego Narodzenia w regionie wejherowskim; Na Jastru. Wielki Post i okres wielkanocny w Wejherowskim; Na jimiä Bòszczé. Zwyczaj i obrzędy agrarne na Ziemi Wejherowskiej; Króluj nama wiedno. Wybrane zagadnienia z ludowej religijności maryjnej na Ziemi Wejherowskiej; Sobótka w Jastarni, Jastrë na Helu*. Habilitował się w Lublinie na podstawie pracy *Na brzegu życia i śmierci. Zwyczaj, obrzędy oraz wierzenia pogrzebowe i zaduszkowe na Kaszubach*. Ks. J. Perszon jest jednym z największych autorytetów w zakresie stosowania języka kaszubskiego w liturgii. Między innymi opiniował do druku tłumaczenie na kaszubski Księgi Psalmów i lekcjonarza *To je słowò Bòżé*. Jest profesorem zwyczajnym, zatrudnionym na UMK w Toruniu.

²² J. Perszon, *Stegna do zdroju...*, dz. cyt.

²³ J. Perszon, *Kaszubi. Tożsamość...*, dz. cyt., s. 134.

²⁴ J. Perszon, *Kaszëbskô Pielgrzimka...*, dz. cyt., s. 15-16. Warto dodać, że również te same papieskie słowa zainspirowały powstanie pieśni kościelnej „W górã serca” zaczynającej się od słów: *Z Gewóntu - czëpù òjczeni zemi / Zdrzimë òd pólnia na nordã / Dze Bòltu wòda tak piãkno szëmi. / - Redosné czëc je: sursum corda!*. Zob.: *Nótë kaszëbszczé*, red. E. Pryczkowski, Banino 2008, s. 161.

W 2001 r. odsłonięto replikę krzyża z Giewontu w Sopocie. Dlatego w organizację jubileuszowej pielgrzymki włączyło się miasto Sopot, a także – w związku ze złotym jubileuszem istnienia – Zrzeszenie Kaszubsko-Pomorskie. Ta organizacja zorganizowała przejazd specjalnym pociągiem około 400 Kaszubów, którzy dołączyli w Zakopanem do pielgrzymki, by wspólnie wspinać się na szczyt. Część z nich, niestety, nie była w stanie nadążyć za utrzymującymi stałe i dosyć szybkie tempo wprawionymi w marszu pielgrzymami. Dlatego nie dotarła na czas na Przełęcz Kondracką. Niektórzy wzięli udział we msz. św. na Kalatówkach. Zdecydowana większość jednak, około 700 osób, było świadkami historycznego wydarzenia, jak kilkunastu kapłanów na czele z kierownikiem ks. prof. J. Perszonem oraz kustoszem sanktuarium w zakopiańskich Krzeptówkach ks. prał. Mirosławem Drozdkiem i kapelanem Związku Podhalan ks. Władysławem Żązłem celebrowało tuż pod wierzchołkiem uroczystą mszę. Ceremonia odbywała się w językach kaszubskim i polskim, a także częściowo w gwarach góralskiej i śląskiej. Było to jedno z większych wydarzeń we współczesnych dziejach ruchu kaszubskiego. Odbyło się 20 sierpnia 2006 r.²⁵. Jubileusz 25-lecia stanowił też okazję, by zastąpić nowym wysłużony sztandar Pielgrzymki Kaszubskiej. Poświęcił go w sanktuarium swarzewskim ks. bp Andrzej Śliwiński²⁶. Z kolei tuż przed pielgrzymką ukazał się okolicznościowy album zawierający na 250 stronach około 700 fotografii wraz z opisem ćwierćwiecza kompanii²⁷.

Wydarzenia związane z obchodami 25-lecia pielgrzymki rozślawiły ją w całym kraju, a zwłaszcza w rodzimym regionie. Poprzez zaangażowanie Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego stała się ona niejako częścią ruchu kaszubskiego. Rzeczywiście, pielgrzymka w znakomitym stopniu przyczynia się do promocji Kaszub. Sukcesywnie wzrasta obecność języka kaszubskiego w liturgii mszy świętych celebrowanych na trasie, zwłaszcza w Swarzewie, Sianowie, także na Jasnej Górze. Pielgrzymkową pieśnią stała się *Kaszëbskô Królewô* Jana Trepczyka. Język kaszubski w mniejszym stopniu pojawia się także w modlitwach i w wygłaszanych w drodze konferencjach. Natomiast, diametralnie na

²⁵ J. Perszon, *Od Bałtyku po gór szczyty. XXV jubileuszowa Pielgrzymka Kaszubska*, Gdańsk 2006, s. 27-28.

²⁶ Tamże, s. 32.

²⁷ J. Perszon, *Kaszëbskô Pielgrzimka...*, dz. cyt., s. 15-16.

przestrzeni ćwierćwiecza, zmienił się wizualny charakter kompanii. Obecnie dominują w niej czarno-żółte (kaszubskie) barwy, zwłaszcza na chorągwiach, a także koszulkach. Sporo elementów opatrzonych jest też tradycyjnym haftem kaszubskim.

Niejako w odpowiedzi w 2007 roku przybyła do Swarzewa piesza pielgrzymka górali. Wzięło w niej udział ok. 80 pielgrzymów. W dniu 16 sierpnia 2007 r. górale stanęli u stóp Królowej Kaszub. Uroczystą mszę celebrowali księża pielgrzymi na czele z ks. prof. J. Perszonem, który wygłosił homilię w języku kaszubskim dziękując góralom za trud pielgrzymowania do kaszubskich sanktuariów. Nawiązywał też do spotkania Kaszubów z góralami na Giewoncie²⁸. W sianowskiej *Księdze cudów i łask* górale odnotowali:

„Sursum corda” – z tymi słowami przyszliśmy od Giewontu do Matki Bożej Królowej Kaszub w Sianowie. Tobie Maryjo dziękujemy za opiekę w czasie pielgrzymki, za ludzką dobroć i życzliwość, za urzekającą kaszubską gościnność. Prosimy Cię także o wyprośzenie potrzebnych łask dla wszystkich podhalańskich małżeństw i rodzin. W imieniu pielgrzymów ks. Józef Lasak SAC – kierownik Pielgrzymki Góralskiej²⁹.

Od tej pamiętnej pielgrzymki, górale co drugi rok pielgrzymują na rowerach do kaszubskich sanktuariów, zawsze z metą w Helu³⁰. Pierwsza rowerowa pielgrzymka odbyła się w dniach od 9 sierpnia do 17 sierpnia 2008 r. Na początku każdej wyprawy górale wspinają się pieszo na Giewont. Kolejne odcinki liczą sobie ponad 100 km. Pielgrzymi po drodze nawiedzają sanktuaria, takie jak Królowej Podhala w Ludźmierzu, Miłosierdzia Bożego w Krakowie i inne. Trasa pielgrzymki się zmienia. Na ostatnim etapie zawsze modlą się w sanktuarium Królowej Kaszub w Sianowie. Wśród organizatorów czołowymi postaciami są ks. Tadeusz Skupień, Jan Błańda i Kazimierz Bielak³¹.

Na 30-lecie Kaszëbsczi Pielgrzimczy zdecydowano się na jeszcze bardziej odważny krok. Pomysł także zrodził się podczas 25. pielgrzymki. Wówczas ówczesny kustosz sanktuarium na Krzeptówkach, podziwiając kaszubskich pielgrzymów, wspomniał ze

²⁸ Fragment ten brzmiał następująco: „Razã z wama, lubòtny Pòdhalanie, më Kaszëbi chcemë – tak jak swiãtò Elżbiëta – wëpòwiedzec chwałã Mariji: <Błogòsławionò jes miedzë niastama ë błogòsławiony je brzòd Twòjégò żëwòta. Błogòsławionò jes Të, co ùwierzëła jes, że sã zjiscą słowa rzekłë Cë òd Pana.> Niech to redosné zéńdzenié kòl Królewì Kaszëbów w Swiònowie mdze dlò nas zdrojã nowi mòcë na roscenié we wierze. Nowé czasë brëkùją lëdzy dzërszich, òdwoznëch, nie bòjã sã rzec – swiãtëch. Brëkùją jasnégò widu wiarë, żebe Christus z krziza na Gëwònce nie zdrzòł na Pòlskã nadaremno. Sursum corda – Swiònowskò Pani; pòmagòj nama co dzëń dwìgac serca i òczë do swòjégò Sëna. „Królewò swiata, nòswiãtszò Pani, chòc swiat niebëlly czasã nas mani. Nieczësté nigdë nie zmòżà mòce, skòrno sã Twòji dómë òpiece. Amen”. Tekst homilii w zbiorach autora.

²⁹ APS, *Ksąga cëdów i łask Matczì Bòsczi Królewì Kaszëb w Swiònowie*.

³⁰ ATG, „Rodnò Zemìa” z 29.08.2007 r.

³¹ E. Pryczkowski, *Królowa Morza...*, dz. cyt., s. 284.

smutkiem o pieszej pielgrzymce z Zakopanego do Lewoczy, która po kilku latach zanikła. Od niechcenia dodał: „Może wy się tam kiedyś wybieriecie?” To wystarczyło, by kapłani kaszubskiej pielgrzymki podjęli ten trud podczas kolejnego jubileuszu³².

Wyznaczono trasę, która liczyła aż 1040 km. Odległość podzielono na 29 odcinków. Kaszubi dotarli do Lewoczy - narodowego sanktuarium Słowacji, w poniedziałek 22 sierpnia 2011 r. W pielgrzymkowym diaruszu odnotowano:

W sanktuaryjnym chłodnym kościele wita nas piękną polszczyzną kustosz ks. prałat Franciszek Długosz. Wychodzi Msza św. – najpiękniejszy finał naszej długiej podróży. 20 koncelebransów w maryjnych niebieskich ornatach. Przybył m.in. ks. prałat Stanisław Majkowski, kustosz Matki Boskiej Swarzewskiej. Piękny kaszubski śpiew pozwala zapomnieć o utrudzeniu. Po kaszubsku przemawia prezes ZKP. Wszystko – cała Liturgia Słowa – po kaszubsku. Płomienne kazanie ks. Jana – kierownika³³.

Do Lewoczy busami i samochodami dojechało też kilkadziesiąt Kaszubów, w tym zespół „Kaszuby” z Wiela, który wykonał w sanktuaryjnej świątyni piękne religijne pieśni kaszubskie, takie jak *Kaszëbskô Królewô*, *Niebnô droga* lub *To jô z Kaszëbów rodu*. Uroczystość zakończono wspólnym zdjęciem na tle bazyliki. Język kaszubski zabrzmiał na Słowacji także na mszach w dwóch poprzednich dniach, w Żdziarze oraz w bazylice w Kieżmarku. Poza tym rozbrzmiewał w pieśni *Kaszëbskô Królewô* na słowackich trasach, budząc u dołączających się do marszu lub uczestniczących na mszach Słowaków, niemałe zdumienie³⁴.

Już po powrocie ze Słowacji mówiono, że zakończenie kolejnego jubileuszu powinno być w Sanktuarium Bożego Miłosierdzia w Krakowie. Tymczasem na końcu Światowych Dni Młodzieży w Brazylii w 2013 r., papież Franciszek ogłosił, że kolejne będą właśnie w Krakowie. Z jednej strony stało się to powodem wielkiej radości pielgrzymów, z drugiej diametralnie skomplikowało proces organizacyjny, począwszy od zmiany terminów i trasy, poprzez trudności ze znalezieniem noclegów, a skończywszy na pełnym dostosowaniu pielgrzymkowych działań do wymogów określonych przez organizatorów ŚDM³⁵.

Na tę szczególną pielgrzymkę przygotowano 1300 sztuk haftowanych chust kaszubskich, 600 koszulek w barwach czarno-żółtych oraz jeszcze kilkaset innych elementów stroju z kaszubskimi motywami. Wydrukowano też specjalny modlitewnik pielgrzymkowy.

³² J. Perszon, *Wstąpmy na górę Pana...*, dz. cyt., s. 35.

³³ Tamże, s. 59.

³⁴ Autor był osobiście świadkiem i obserwatorem tych wydarzeń i zjawisk, jako pieszy uczestnik ostatnich odcinków pielgrzymki do Lewoczy. Zob. także: J. Perszon, *Wstąpmy na górę Pana...*, dz. cyt.

³⁵ J. Perszon, *Stegna do źródła...*, dz. cyt., s. 44-45.

Przygotowano nowe atrybuty, jak tablicę (tôfla) noszoną na czele kompanii, identyfikatory. Także niektóre samochody towarzyszące pątnikom otrzymały kaszubskie napisy. Ugruntowały się, a niekiedy wzrosły, grupy młodych ludzi obsługujących poszczególne działy pielgrzymkowej machiny, np.: porządkowa, nagłośnieniowa, transportowa, kwatermistrzowska, medyczna, muzyczna. Zwłaszcza na tej ostatniej spoczywa duża odpowiedzialność zadbania o odpowiednie przygotowanie religijnych pieśni, w tym także w języku kaszubskim, co dla niektórych stanowi duże wyzwanie. Warto podkreślić, że w tym gronie pojawiają się osoby znane z kaszubskiej sceny muzycznej, jak Małgorzata Lange, Aneta Młyńska, Weronika Ceynowa czy Katarzyna Gruszka³⁶.

Do sanktuarium w Łagiewnikach pielgrzymi dotarli w przeddzień wielkiego historycznego spotkania, w poniedziałek 25 lipca 2016 r. Marsz zakończył się w bazylice podniosłą mszą koncelebrowaną przez kilkunastu księży z Kaszub pod przewodnictwem ks. J. Perszona. Tenże w swoim diariuszu odnotował:

W ławach aż się mieni od kaszubskich strojów i żółtych chust. Czytanie po kaszubsku, psalm śpiewa Łucja z Gościcina: w homilii kaznodzieja mówi o dwudziestu trzech dniach pielgrzymki jako „drodze miłosierdzia” i wielkim darze Boga, jakim było to wędrowanie. To On nas wezwał na ten jubileuszowy szlak, by z nami i przez nas, działać w dzisiejszym świecie³⁷.

Połowa pielgrzymów pozostała w Krakowie na ŚDM z papieżem Franciszkiem. Oni nawiedzili klasztor sióstr i relikwie św. Faustyny. Potem, w różnych dniach, pielgrzymi wracali tradycyjnie pociągiem do domu. Coraz więcej wraca samochodami z członkami rodzin, którzy przybywają, by wraz z bliskimi wziąć udział w finałowych chwilach ich marszu.

W 2021 roku przypadła 40. pielgrzymka. Ten jubileusz postanowiono uczcić w sposób absolutnie nadzwyczajny. Zdecydowano, by po dotarciu na Jasną Górę, jechać autokarami do Hiszpanii, a tam odbyć kolejne trzy dni marszu aż do Santiago de Compostella, gdzie znajduje się sanktuarium św. Jakuba, do którego jeden z europejskich szlaków wiedzie przez Kaszuby. Między innymi na jego trasie są Łeba, Lębork i Sianowo, w którym krzyżuje się on z trasą pielgrzymki kaszubskiej³⁸. To było jedno ze źródeł inspiracji podjęcia się tak wielkiego zadania. Ambitne plany zredukował wybuch pandemii koronawirusa. Planowane

³⁶ Tamże, s. 46.

³⁷ Tamże, s. 64.

³⁸ Izabela Tyras, *Kaszubi przez Jasną Górę pielgrzymują do Santiago de Composteli*, www.vaticannews.va/pl/kosciol/news/2021-08/kaszubi-przez-jasna-gore-pielgrzymuja-do-santiago-de-composteli.html (dostęp: 3.11.2021).

kilka czy nawet kilkanaście autokarów trzeba było zastąpić jednym, który zabrał sześćdziesiąt osób wraz z poczem sztandarowym Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego. Na terenie Hiszpanii pielgrzymi pieszo pokonali około 130 km do Santiago, gdzie na zakończenie odprawiono uroczystą mszę pod przewodnictwem kierownika pielgrzymki, ks. Roberta Jahnsa. Homilię w języku kaszubskim wygłosił ks. Jan Perszon³⁹.

W relacji do Radia Watykańskiego jedna z uczestniczek o imieniu Ludwika, która wędrowała już po raz dwudziesty czwarty, podkreśliła – poza tradycyjnym *Më trzimómë z Bògã* – że „w czasie, gdy Kościół jest bardzo atakowany, jesteśmy takim bardzo mocnym znakiem naszej wiary, kaszubskiej wiary, Kaszubi to naród maryjny”⁴⁰. Wyznanie to ukazuje, że pielgrzymi czują się reprezentantami swego regionu, przyjmują niejako odpowiedzialność za całe Kaszuby, chcą je godnie promować i prezentować na zewnątrz. Jest to niejako kolejny znaczący – raczej niezamierzony – rezultat wypływający z tradycji pielgrzymki. W ciągu czterdziestu lat bardzo wielu jej uczestników zostało duchownymi, inni są nauczycielami, w tym wielu języka kaszubskiego. Wykształciła się duża grupa sprawnych organizatorów. To właśnie wprawieni uczestnicy kaszubskiej kompanii na Jasną Górę bardzo często podejmują podobne działania na samych Kaszubach. Wskazuje na to analiza rozwoju współczesnego ruchu pielgrzymkowego do kaszubskich sanktuariów. Dla przykładu w 1983 r. wyruszyła pierwsza pielgrzymka z Wygody do Sianowa. Pomysłodawcą i po części realizatorem był ówczesny kleryk Jacek Dawidowski, wieloletni uczestnik pielgrzymek na Jasną Górę. Znacznie starszą pielgrzymkę z Przodkowa do Królowej Kaszub bardzo ożywił ks. pielgrzym Wacław Mielewczyk, po objęciu probostwa w tej parafii. Pielgrzymkę z Luzina w 2004 r. zainicjowała Teresa Cholcha, wielokrotna pątniczka do Częstochowy⁴¹. Królowa Kaszub, znana też jako Patronka Pięknej Miłości, w sposób szczególny przyciąga młodych ludzi. Sporo par, zawiązanych na pielgrzymich szlakach, właśnie u jej stóp i to w czasie trwania pielgrzymek, wstępuje w związki małżeńskie⁴².

Nowego (od 2017 r.) kierownika ks. Roberta Jahnsa nadal wspomaga wieloletni poprzednik, ks. Jan Perszon, który jest faktycznym twórcą obecnego – bardziej kaszubskiego – charakteru pielgrzymki. Na barkach obu księży spoczywa główny ciężar organizacyjny. Wspierani są przez liczną grupę doświadczonych w działaniu pielgrzymów. Co roku włączają

³⁹ Informacje od uczestników pielgrzymki.

⁴⁰ Izabela Tyras, *Kaszubi...*, dz. cyt.

⁴¹ E. Pryczkowski, *Swiónowskò nasza Matinkò...*, dz. cyt., s. 262-278.

⁴² J. Perszon, *Kaszëbskò Pielgrzimka...*, dz. cyt., gdzie na s. 13 napisano: „Matka Boża Sianowska uznawana jest na Kaszubach za patronkę szczęśliwych małżeństw. Stąd małżeństw, skojarzone na pielgrzymce, chętnie ślubują z udziałem całej pielgrzymki i rodziny przy cudownej figurze Sianowskiej Madonny z Dzieciątkiem. W Sianowie tradycyjnie pielgrzymka odprawia Liturgię Słowa Mszy św. w języku kaszubskim.”

się także nowe osoby, zwłaszcza w grupie odpowiedzialnej za śpiew. Te osoby obecne są także podczas różnych działań regionalnych odbywających się w ciągu roku⁴³. W ostatnich latach liczba pielgrzymów oscyluje wokół 250. Większość z nich przez wiele miesięcy oczekuje letniego urlopu, by spędzić go w ten szczególnie aktywny sposób. Gwarantuje to organizacyjną stabilność pielgrzymki na wiele lat, tym bardziej, że arcytrudny czas pandemii koronawirusa w żaden sposób nie naruszył jej potencjału. Wydaje się wręcz, że go wzmocnił, co może w przyszłości okazać się także bardzo korzystne dla ruchu kaszubskiego.

Bibliografia

- APS, Ksąga cédów i łask Matczy Bòsczi Królewí Kaszëb w Swiónowie.
 ATG, „Rodnô Zemìa” z 29.08.2007 r.
 Izabela Tyras, *Kaszubi przez Jasną Górę pielgrzymują do Santiago de Composteli*, www.vaticannews.va/pl/kosciol/news/2021-08/kaszubi-przez-jasna-gore-pielgrzymuja-do-santiago-de-composteli.html (dostęp: 3.11.2021).
 Janocha H. W., Lachowicz F. J., *Góra Chełmska. Miejsce dawnych kultów i sanktuarium maryjne*, Koszalin 1991.
Język, literatura, kultura i edukacja kaszubska, T. I, red. D. Stanulewicz, E. Komorowska, B. Afeltowicz, Szczecin 2016.
 Joskowski Z., „Góry kosmiczne” czyli „Święte Góry” na terenie historycznych Kaszub jako wybrane miejsca kultu od prehistorii po współczesność [w:] *Sanktuarium sianowskie a tożsamość kaszubska*, red. E. Pryczkowski, Sianowo-Banino 2018.
Kult Matki Bożej na Kaszubach i Pomorzu, red. G. Kustusz, B. Soiński, Wejherowo 1999.
 Labuda G., *Historia Kaszubów w dziejach Pomorza*, T. I, Gdańsk 2006.
 Łęgowski J., *Bóstwa i wierzenia religijne Słowian lechickich*, „Rocznik TNT w Toruniu” 1925.
 Łysiak W., *Średniowieczne pielgrzymki na Pomorzu Zachodnim. Mit i rzeczywistość*, [w:] *Chrześcijaństwo na Pomorzu w X-XX wieku*, red. J. Borzyszkowski, Gdańsk – Słupsk 2001.
 Nótë kaszëbsczé, red. E. Pryczkowski, Banino 2008.
 Piszcz E., *Łąki Bratjańskie – najstarsze miejsce kultu maryjnego w diecezji chełmińskiej*, „Nasza Przyszłość”. R. XXXIV, 1971.
 Perszon J., *Kaszëbskô Pielgrzymka. Jubileusz 25-lecia Pielgrzymki Kaszubskiej*, Banino 2006.
 Perszon J., *Kaszubi. Tożsamość. Rodzina*, Gdańsk 2015.
 Perszon J., *Od Bałtyku po gór szczyty. XXV jubileuszowa Pielgrzymka Kaszubska*, Gdańsk 2006.
 Perszon J., *Skarb w naczyniu glinianym. Ksiądz Zygmunt Trella – proboszcz i pielgrzym z Mechowa*, Gdańsk 2013.
 Perszon J., *Stegna do zdroju. 35. Piesza Pielgrzymka Kaszubska Hel - Jasna Góra - Kraków Łagiewniki 2016*, Gdańsk 2016.
 Perszon J., *Wstąpmy na górę Pana. 30. Pielgrzymka Kaszubska Hel - Jasna Góra - Lewocza*, Gdańsk 2012.
 Pryczkowski E., *Królowa Morza. Dzieje kaszubskiego sanktuarium Matki Boskiej Swarzewskiej*, Swarzewo-Banino 2019.
 Pryczkowski E., *Swiónowskô nasza Matinkò. Dzieje parafii i saktuarium oraz cuda Królowej Kaszub*, Banino 2016.

⁴³ Na przykład na II Zjeździe Młodych Kaszubów w Wejherowie, w dniu 23 października 2021 r., psalm zaśpiewała Małgorzata Lange, pątniczka z Gościcina. Również pozostałe elementy liturgii słowa w języku kaszubskim, były częściowo wykonywane przez młodych kaszubskich pielgrzymów.